

ФУНКЦИИТЕ НА ПАРАДИГМИТЕ СО ИМА И Н/Т-ПАРТИЦИП ВО ГРАДСКИОТ ВЕЛЕШКИ ГОВОР

Давор Јанкулоски

Македонска академија на науките и уметностите, Скопје
jankuloski@manu.edu.mk

Глаголскиот систем на македонскиот јазик е еден од најбогатите и од најразвиените во рамките на словенскиот јазичен свет. Од една страна, македонскиот јазик во својата структура ги чува наследените словенски карактеристики, но, од друга, во својот систем вградил особености мотивирани од непосредниот контакт со другите балкански јазици. Тој е единствениот словенски јазик што во својот систем ги вградил перифрастичните конструкции со *има* и *н/т*-партицип како регуларни парадигми. Овие конструкции се разгрануваат во цела паралелна конјугација со сите други сложени глаголски форми. Покрај тоа, македонскиот јазик не ги отфрлил наследените конструкции со *сум* и *л*-формата, туку сè повеќе ги поместувал во модалната сфера на употреба. Употребата на *има*-конструкциите е карактеристична за југозападното македонско наречје, а гледајќи од денешна перспектива, зема сè поголем замав во современиот македонски јазик. Овој текст се осврнува на состојбата на конструкциите со *има* во рамките на говорот на градот Велес, како дел од централните говори на западното македонско наречје. Во фокусот на интерес е поставена функционално-семантичка анализа на овие конструкции, особено наспроти конкурентните парадигми со *сум* и *л*-формата.

Клучни зборови: македонски јазик, велешки говор, има-конструкции, перфект, плусквамперфект

THE FUNCTIONS OF THE VERB PARADIGMS WITH *IMA* 'HAVE' AND *N/T* PARTICIPLE IN THE VELES DIALECT

Davor Jankuloski
Macedonian Academy of Sciences and Arts, Skopje
jankuloski@manu.edu.mk

The verbal system of the Macedonian language is one of the most complex among the Slavic languages. On the one hand, the inherited Slavic characteristics are preserved in the structure of the Macedonian language, but, on the other hand, it has incorporated features motivated by the direct contact with the Balkan non-Slavic languages. Macedonian is the only Slavic language that has incorporated periphrastic constructions with *ima* 'have' and *n/t* participle as regular paradigms. These constructions participate in a number of temporal paradigms, especially in the system of past tenses. In addition, Macedonian did not reject the inherited Slavic perfect constructions with *sum* 'be' and *l*-participle, but moved them into the modal sphere of use. The 'have' perfects, which originated in the southern and western parts of the Macedonian dialect area, are spreading from the southwest to the northeast. In this paper, the author analyzes the paradigms with *ima* and *n/t* participle in the speech of Veles, as part of the central group of the western Macedonian dialect. The analysis shows that the grammaticalization of these constructions has advanced in the Macedonian speech of Veles, and their sphere of use is still expanding.

Keywords: Macedonian language, Veles dialect, *ima*-constructions, perfect, plusquamperfect

1 Вовед

Во текот на историските процеси на балканската јазична територија, македонскиот јазик поминал специфичен развоен пат, кој во голема мера придонел за негова јасна диференцијација во однос на другите словенски јазици. Согледувајќи ја неговата јазична еволуција, се забележуваат две тенденции. Едната од нив оди во правец на зачувување и континуирање на наследените словенски карактеристики, како во граматичкиот така и во лексичкиот систем, додека другата тенденција оди во правец на постојана адаптација на јазичната структура мотивирана од непосредниот контакт со другите балкански јазици. Граматичкиот систем се модификува и се појавуваат потранспарентни граматички показатели за оние семантички категории што се најважни за воспоставување поеднозначна и појасна комуникација. Македонскиот јазик е единствениот словенски јазик што во својот систем ги вградил перифрастичните конструкции со *има* и *н/ӣ* партицип како регуларни парадигми.

Во *Грамаџикајџа на македонскиот литературен јазик* на Конески (1999), како можни комбинации во кои влегува глаголот *има* со партицип се претставува цела серија во која влегуваат осум различни парадигми: *имам земено; имав земено; сум имал земено; беше сум имал земено; ќе имам земено; ќе имав земено; ќе сум имал земено; би (сум) имал земено*. Во однос на употребата во стандардот, Велковска (1998) ги издвојува формите од типот: *имам дојдено, имаше дојдено, имал дојдено и ќе има дојдено*. Македонскиот стандарден јазик денес ги употребува овие конструкции, но на дијалектно рамниште нивната употреба се припишува како својствена за западните македонски говори. Впрочем, овие форми целосно се граматикализирале на македонскиот југозападен ареал, каде што контактите со балканските несловенски јазици биле најинтензивни.

Во овој текст ќе ја разгледаме сферата на употреба и функциите на парадигмите со *има* и *н/ӣ*-партицип во рамките на градскиот велешки говор. Со оглед на тоа што овие конструкции се најфреквентни на македонската западна периферија, од една страна, а земаат сè поголем замав во современиот македонски јазик, од друга, се јави потребата за истражување на нивната состојба во велешкиот говор, како најисточен претставник на западната група говори. Велешкото говорно подрачје ѝ припаѓа на групата централни говори на западното наречје на македонскиот јазик. Ова подрачје не е единствено – има два говорни типа. Говорот на селата што се наоѓаат западно од Вардар од патот Велес – Прилеп и градскиот говор формираат една посебна говорна целина, тоа би бил „правиот велешки говор“ (Видоески 1998: 205). Другата говорна целина ја претставуваат селата во областа Клепа, која се јавува како преодна меѓу централната и тиквешката група говори. За велешкиот градски говор ќе го користиме дијалектниот материјал објавен во изданието *Така се зборува во Велес* (Петрова-Џамбазова 2007).

2 Формален приказ

Во овие конструкции носител на клитиките е глаголот *има*, и тие се сврзуваат со него како што се сврзуваат со секој друг глагол, т. е. стојат секогаш во проклиза (Корубин 1985: 98). Ваква ситуација е редовна во велешкиот говор. Помошниот глагол *има*, исто така, може да биде одделен од партиципот со предметот, со прилошката определба, со субјектот и сл. Оваа појава ја регистрираме во повеќе примери: *и ја имам година врзано ...; имам нешто ишинуено за ишјано; немам ништо везено; има она едино осјанано; има вака нареде-но; има таму изучено... итн.*

Иако граматикализацијата на овие конструкции е многу напредната, во корпусот пронајдовме неколку примери на неграматикализирани *има*-конструкции, во кои среќаваме согласување по род и број на партиципот со предметот во реченицата: *има синови уше некои осјанано; може само кокошка да има печена; имаше серџи онадени; ние имаавме некои книги осјанано од неџо; џниди имаше уше изумрени; у џолешо имаше една зграда најравена; џшој доле имаше мост изграден кај џврдинашо; од околу имаа сшавени или клуши или сшолчиња; за време на Илинденскиот џериод имало доста ошшдени најшаму; имаше ошшшшшо двајца човеци џлашени каншарши.* Овие случаи изразуваат постара состојба – според Конески (1982: 28) – од која подоцна се развил системот во кој глаголската придавка на *н/ш* е непроменлива и секогаш се употребува во среден род еднина. Впрочем, балканското влијание се одразило и врз развојот на пасивниот партицип на перфектот, а најсуштвената промена во развојот е неговото образување не само од преодни и повратни глаголи туку и од непреодни (Гајдова 2002: 43). Глаголската придавка на *н/ш* во состав на конструкциите со *има* „се сведува до прост знак на глаголското дејство, таа дури ги губи обележјата за родот и бројот, бидејќи влегува во нив само со формата за среден род еднина“ (Конески 1999: 436).

Во однос на фреквентноста на различните парадигми во нашиот корпус, неспорно е дека најзастапена е конструкцијата со *има* во презент и *н/ш*-партиципот. По неа се среќаваат формите со *има* во имперфект, а во помал број примери се појавува и конструкцијата образувана од глаголот *има* во перфект. Парадигмите со *ке* и *има*-конструкција се теоретски можни, но не се јавуваат во дијалектниот материјал од велешкиот градски говор (во обем од околу 200 страници).

3 Функционално-семантичка анализа

3.1. Конструкцијата образувана од помошниот глагол *има* во презент и *н/ш*-партиципот е најфреквентната парадигма од овој тип во нашиот материјал од велешкиот говор. Според Конески (1999: 503–504), оваа парадигма служи за искажување дејство извршено воопшто во минатото до моментот на соопштувањето. Минова-Гуркова (2007: 280) смета дека основното значење на *има*-конструкциите е резултативното, односно дека станува збор за актуелен резултат на конкретно или, пак, на обопштено дејство. Фридман (2009: 63) подвлекува дека ваквите форми означуваат сегашна резултативна состој-

ба. За нивниот резултативен карактер во македонските дијалекти пишува Тополињска (1995) и потенцира дека во југозападните говори резултативноста е само една од функциите на ваквите конструкции, кои ги презеле сите функции на стариот словенски перфект. Лаброска (2002) ја анализира состојбата на перфектот во кичевскиот и во битолскиот говор – и двата ѝ припаѓаат на групата централни говори, како и велешкиот – при што констатира дека во битолскиот говор едно од носечките времиња за раскажување, покрај аористот и имперфектот, е перфектот со *има*, додека конкурентните форми на класичниот *л*-перфект многу ретко се употребуваат. Но, тоа се должи на неоформеноста на категоријата прекажаност во овој говор. За разлика од него, во приказните во велешкиот говор (Видоески 2000: 50–57), како и во приказните од другите централни говори, при искажувањето непотврдени глаголски дејства, воопшто, забележуваме дека носечко време е *л*-перфектот. Конструкцијата со *има* во презент и *н/ӣ*-партиципот најчесто ја регистрираме во функција на резултативен перфект, односно означува резултат од временски нефиксирано дејство во минатото. Сп:

- (1) *Ја ѓо знаев ӣој нели... и ја бев роден нели... и ја сум расӣен... и ја **имам** ѓодини **врзано**...*
- (2) *Монџе Карло факаше и уше ӣоѓаш, ӣоѓаш ӣрвѣаӣ како реџе ѓо **имам чуено** Монџе Карло...*
- (3) ***Имам најишано** и уше друѓи композициѣ, **имам** нешѣо ӣишуено за ӣијано, за виолина и ӣијано и некои скици незавршени, меѓуйѣо, зоравје, ако даде Госѣод – ке се завршай̄...*
- (4) *А **имам слушано** за... ѓоре за Иѓнови, Лазо Иѓнов, ӣаӣко му Ѓошо, ѓубреѣија беше...*
- (5) *... у Бразилија, ӣаму **има добиено** ӣрва наѓрада...*
- (6) *Зорейѣо шо е, браӣучедава, **има** она едино **осѣанатӣо** една икона од Анѓелко ӣодарок на ӣаӣко и.*
- (7) *Она **има завршено** на времейѣо... осми клас, само без маӣура и она не рабѣеше... мајка ми...*
- (8) *Поѣадичейѣо, ӣознай̄, да кажам, револуционер, комуниста уше ӣрег рай̄, на млади ѓодини, на дваесе – двес и една ѓодина **има лежено** у заӣвор заради ӣше идеѣ, да кажам, нели...*
- (9) *Он **има** ӣаму **изучено** Војна хемиска...*
- (10) *... и у чес на ӣаа црква, ӣодоѣна доле **имааӣ** **изѓрадено** и училишиѣе „Свейѣи Горѓи“.*
- (11) *Има една меснос, на ридоѣӣ ӣаму, звано, викано нели, Свейѣ’Илија, има како црквиче ӣака, малечко беше ӣоѓаш, сеѓа **има** досѣа **изна-ӣравено**, јавори имаше, ӣоѣоли ... и се одеше од... вечер...*
- (12) *На сабајле сѣани, ӣално **има** вака **наредено** околу лисјаӣа, не можай̄ да мрдааӣ.*
- (13) *Па ке оди, ӣа у друѓ дуќан, шо **има наредено** дуќани насекаде...*

Од примерите бележиме дека најзастапени се формите на третото лице, почесто во еднина. Ова се должи на тоа што овие форми ја пренесуваат ин-

формацијата како факт (Markovikj and Topolińska, 2016: 49–55), без разлика дали е тој потврден или не е потврден. Конфирмативноста е релевантна само за првото лице – кој е логички сведок на дејството. Второто лице не се јавува во нашиот материјал, затоа што е обусловено ситуациски, кога имаме директно обраќање.

Да ги проследиме и примерите во продолжение:

- (14) *Орѓаил многу ученици... Бил дириџент на многу дувачки оркестри и во Велес и во Скопје, автор на композиции за дувачки оркестар и има обработено досѝа и народни ѝесни.*

Од поширокиот контекст на примерот (14) забележуваме дека информаторот прво го употребува класичниот л-перфект при раскажувањето, со цел изземање од одговорноста за вистинитоста на исказот. Во продолжение ја употребува формата на има-перфектот, за што се чини дека е пресудна веродостојноста на информацијата што ја пренесува. Опозицијата конфирмативност – неконфирмативност, која е ирелевантна за оваа форма, е во директен контраст со неконфирмативноста на класичниот л-перфект.

- (15) *Куката и едно нивче, два декара, има оставено. Друго, сити ниви ѝ ги зел, а имале досѝа ниви.*

И во примерот (15) избрана е конструкцијата со има за да се претстави резултат од временски нефиксирано дејство во минатото. Раскажувањето во следната реченица продолжува со л-перфектот, при што говорителот се дистанцира од вистинитоста на информациите што ги изнесува.

- (16) *После ѝоа, на нашава, лева сѝрана, кај сегашиноѝа училишиѝе „Ци-ноѝ“ ѝриес шестѝа година имаѝѝ направено од Меѓународнаѝа организација после Прваѝа светска војна, мислам, ѝриес-ѝеѝа или ѝриес-шестѝа година антиималарична сѝаница.*

Во примерот (16) среќаваме употреба на конструкцијата со има за минат настан со конкретна временска референца. Резултатот се актуализира при раскажувањето, а се чини дека говорителот ја избира оваа форма за да го претстави дејството како општопознат факт.

Во продолжение ќе ги разгледаме примерите со негирани форми:

- (17) *Сеа немам нишиѝо везено. Еве има воа ѝкаено половче. Еве го воа везено е...*
- (18) *Не сме си згрешиле, го ден-денеска немаме згрешено нишиѝо... како сестѝри сме...*
- (19) *Нова населба беше и ѝогаши „Нова населба“, ... мислам, го нема ѝро-менѝо имѝо со ѝоа шѝо, ѝоа беа годинѝе на оформување на оваа населба.*

Прилозите *се(̄)а* и *ден-денеска* во примерите (17) и (18) го специфицираат времето до моментот на настанот, а перфектната форма со *нема* и *н/ӣ*-партиципот се избира со цел да се нагласи сегашната референца. Во примерот (19) од контекстот се подразбира дека се работи за ‘состојба што продолжува во сегашноста’.

Во примерот (18) среќаваме паралелна употреба на две перфектни конструкции за пренесување на истата информација. И покрај тоа што исказот е во прво лице, информаторот ја повторува информацијата со *има*-перфектот, која првично ја искажува со класичниот перфект, со цел засилување на ефектот во однос на веродостојноста на пренесената информација.

3.2. Плусквамперфектот е време со кое се означува дејство што е извршено или, пак, вршено пред некое друго минато дејство, односно „се воспоставува однос помеѓу две или повеќе минати дејства при што со посебни форми се нагласува нивната антериорност односно постериорност“ (Гајдова 2002: 96). Плусквамперфектот во македонскиот јазик може да се изрази со две различни форми – едната образувана од имперфектот на помошниот глагол *сум* и глаголската *л*-форма, додека другата – од имперфектот на помошниот глагол *има* и *н/ӣ*-партиципот.

Според дијалектниот материјал, во градскиот велешки говор конструкцијата формирана од имперфектот на помошниот глагол *има* и *н/ӣ*-партиципот е мошне пофреквентна од конструкцијата формирана од имперфектот на помошниот глагол *сум* и глаголската *л*-форма, која ја среќаваме единствено во примерот:

(20) ... *ӣо̄га̄ш*, у *ӣо̄а* време, *ак̄ӣуелни* беа некои *ӣакмичења* меѓу *џрадови-ӣе*: „*Вӣе ӣред микрофонӣ*“, „*Такмичење на џрадови*“ и... *Предраж беше најправил многу убав оркестар, којшито многу убаво свиреше...*

Веројатно реткоста на оваа конструкција се должи на тоа дека плусквамперфектот од словенски тип е „категија кон која почесто се прибегнува во директен разговор отколку во раскажување“ (Тополињска 1995: 231). Од извадокот погоре не можеме временски да го локализираме настанот што би требало да претставува ориентациона точка во минатото (... у *ӣо̄а* време, *ак̄ӣуелни* беа некои *ӣакмичења*...), во однос на настанот формализиран со плусквамперфектот. Од друга страна, редоследот на настаните во исказот: *Предраж беше најправил многу убав оркестар, којшито многу убаво свиреше...*, корелира со редоследот на кажувањето што претставува природен редослед на нивното одвивање во минатото. Примерот се чини дека ја потврдува тенденцијата, регистрирана во *Грамајикајта* на Конески (1999: 485), дека во живиот говор конструкцијата образувана од имперфектот на помошниот глагол *сум* и *л*-формата сè повеќе се сведува на стилска разновидност на минатото неопределено време, а во ваква употреба може да изразува и значење на прекажаност.

За конструкциите со *има* во имперфект и глаголскиот *н/ӣ*-партицип, Конески (ibid., 503) подвлекува дека означуваат дејството што се извршило до одреден момент во минатото, додека Фридман (2009: 76) смета дека тие ја оп-

ишуваат минатата состојба како резултат од некое друго претходно дејство во минатото, а маркирањето за таксис го смета за ирелевантно. Меѓутоа, во дел од примерите од велешкиот говор се чини дека овие форми го пазат значењето на предминатост. Сп.:

- (21) *Е, ми се роди дејшево шо се роди, бабицаџаа џука, шо џребеше – се најрави, ми до избања дејшешо, се си **имав** ја **сџремено** и џелени и се убаво ...*
- (22) *Најнајред Жџиџниоџ џазар беше кај шо е денешниов џазар, џука, и џука... еве, сеа кај шо се касаџниџиџе, кај на Сурија дукаџоџ, џука **имаше најравено** една барака од џиџиџи и внаџре имаше оџиџиџинаџа, имаше оџиџиџинаџа дваџца човеџи џлаџшени канџарџиџи.*

Од примерот (21) експлицитно се гледа дека прво среќаваме временски линеарен распоред на кажувањето, а дури по линеарната низа следува антериорниот настан формализиран со помош на плусквамперфектот со *има*. И во примерот (22) прво се именува состојбата што претставува ориентациска точка, а по неа – антериорниот настан. Слична ситуација бележиме уште во неколку примери:

- (23) *И џи кажуам... сламени џерџиџи, ке си леѓнеме, навечер ке се џрибе- реме ... **имаше** роѓуџи **џослано** одозрала...*
- (24) *...а снаа ми учџиџелка исџо и она мобилиџирана учџиџелка џаму, она **имаше** две доџдини учџиџелска школа **учено**...*
- (25) *... коо деџе сум одел чеџо џаџи кај манасџиџроџ „Свеџи Димиџриџ“, а исџо џака сме се качувале и на сџарайџа џврдина, велешка џврдина, за која **имав** вака, **џроучено**... заџоа џо многу смеџааџи дека е џука Вила Зора.*

Покрај плусквамперфектното значење, среќаваме и изразито нагласена резултативност, што, можеби, претставува и причина за изборот на раскажувачите на оваа парадигма пред формите со сум. Во преостанатите примери од нашиот корпус не среќаваме изразена антериорност на планот на минатото. Конструкцијата со *има* во имперфект и *н/џи*-партиципот се употребува за да ја опише минатата состојба како последица на некое друго претходно минато дејство. Сп.:

- (26) *Тоѓаџ џосџоеше едно друџиџво „Горски“ и џоа **имаше орѓаниџирано** еден ногу убав оркесџар и џоа од нашеџо маало сџиџе скоро шо свиреа у „Горски“, беа од наше маало...*
- (27) *Адаџа се викаше џоа и џаму имаше еден долем Јавор, наоколу од Јавороџ, џо џри мейџра-чеџиџи мейџра наоколу **имаше** џлоча **наџравено**...*
- (28) *Вардар многу џаџи зимно време замрзнувал и ние сме се скиџале џо- крај обалаџа на Вардар. Дури и ја **имав** еднаш и **џроџаднаџо** во Вардар...*

- (29) Срби директори – ѝочнаа Срби о'идати... наши не. Дали нашиѝе **не-маше завршено**, шо знам, ѝовише Срби и ѝочнаа ѝовише да зборуаѝ на срѝски, да не учаѝ срѝски да учиме.
- (30) Имаше еден кларинейѝс Сабри зо викаа, ѝо а беше, само шо **немаше завршено** факулѝетѝ за свирење – немаше неѝшо шо не умееше он да свири.

Иако се тврдело дека одречните перфекти не можат да бидат резултативни, затоа што немаат последица, според Фридман (2009: 66), одречниот перфект, како во примерите (29) и (30), го разбираме како негација на последицата и на тој начин се вклучува во концептот на резултативност.

Оваа конструкција во одредени контексти ја забележуваме и при соопштување резултати актуелни во сегашноста:

- (31) Таму сме ... одамнашни... кај мене, нашата куќа е ... ѝа на деда ми, на ѝаѝка ми ѝаѝко му **имаше резбано**, на ѝорѝаѝа ѝишуе: А. Х. – Андреа Христиов...

Во примерот (31) имаме паралелна употреба на конструкцијата со *имаше* и формата на презентот, при што последиците се видливи и во сегашноста. Се чини дека говорителот се определил за оваа конструкција пред конструкцијата со *има* во презент за да ја опише минатата состојба не само како фактивна туку и како конфирмативна (ја потврдува). При избор на формата со *има* во презент говорителот би го пренел дејството како фактивно, но не и како потврдено, затоа што оваа парадигма не влегува во опозицијата конфирмативност – неконфирмативност (сп. ...на ѝаѝка ми ѝаѝко му **има резбано**, на ѝорѝаѝа ѝишуе...).

3.3. Уште една парадигма со помошниот глагол *има* присутна во нашиот корпус градат конструкциите образувани со *има* во перфект и *н/и*-партиципот. Карактеристично за оваа форма е што се јавува само во 3 лице, а тоа е условено од нејзината основна функција – имперцептивот или прекажаноста. Прва и основна конструкција за изразување на имперцептивот во македонскиот јазик е формата на класичниот *л*-перфект, но со оглед на фактот дека постојат и конструкции со *има* во функција на перфект, се развила оваа форма (сп. Велковска 1998: 58–59; Лаброска 2008: 79–80). Да ги проследиме примерите:

- (32) Он беше ѝрофесор на Архѝекѝонски факулѝетѝ, он **имал зрадено** ѝознаѝи објекѝи низ Јуѝославија...
- (33) Најсѝар лекар у Велес беше докѝор Васков, нели, којшо **имал завршено** на Медицински факулѝетѝ у Цариѝрад...
- (34) Со мене заедно учѝелка имав Кафеѝиска – беровка, она **имала учено** учѝелска школа за време на Буѝарско ѝаму...
- (35) ... у ѝросвейѝаѝа зо зеле бидејќи **имал завршено** учѝелска школа.

Во примерите (32), (33) и (34) говорителите во првата дел-реченица ги употребуваат соодветните форми за изразување конфирмативни дејства, кои слушателот би ги прифатил како факти. Во втората дел-реченица, во сите три примери, со изборот на конструкцијата со *имал* регистрираме суспендирање на фактивноста, односно информацијата ја примаеме како непотврдена и прекажана.

Особено е интересен примерот (35), затоа што среќаваме паралелна употреба на *л*-перфектот и конструкцијата со *има* во перфект и *н/ӣ*-партиципот. И двете форми изразуваат прекажано дејство, така што информаторот можел да го избере *л*-перфектот за да ја пренесе истата информација во втората реченица. Ефектот би бил сличен, но не идентичен, затоа што со *има*-конструкцијата се потенцира резултатот од дејството, нефиксирано во однос на минатото.

Заклучок

Од спроведената анализа врз примерите од велешкиот градски говор како заклучоци во врска со конструкцијата со *има* во презент и *н/ӣ*-партицип се издвојуваат:

Оваа конструкција, самата по себе, не сигнализира потврденост или непотврденост на дејството. Почесто се пренесуваат конфирмативни дејства, но зависно од контекстот, може да се пренесат и неконфирмативни дејства.

Модалната маркираност на конструкцијата со *сум* и *л*-формата предизвикува нејзино повлекување од примарното значење на неопределеност на планот на минатото и оставаат простор за ширење на перфектот со *има* и *н/ӣ*-партицип во таа функција. Тенденцијата за развој на перфектот со *има* до немаркирано минато, во некои случаи ја избледува неговата резултативна обоеност. Неспорно е дека резултативното значење присуствува во најголемиот број ситуации во кои се употребува конструкцијата со *има* и *н/ӣ*-партиципот, но се чини дека веќе не би можеле да се согласиме дека би го вградиле како примарно и единствено обележје при неговото дефинирање.

Има-перфектот, самиот по себе, не ја суспендира фактивноста, туку напротив, го сигнализира дејството како факт во менталниот свет на говорителот, без разлика дали е засведочен или не е засведочен. Тоа значи дека овозможува пренесување на информацијата без внесување личен став на говорителот. За разлика од *има*-перфектот, кој е носител на информацијата како факт, во *л*-перфектот се чини дека личниот став на говорителот е вграден при пренесувањето на информацијата и со тоа изразува суспендирање на фактивното значење.

Конструкцијата со *имаше* и *н/ӣ*-партицип во велешкиот градски говор во одредени ситуации се употребува за изразување антериорност на планот на минатото. Но, пред сè, ја опишува минатата состојбата како резултативна, конфирмативна и фактивна, за разлика од конструкцијата со *беше* и *л*-форма, која се поместува кон модалната сфера на употреба. Формите со *имаше* може

да означуваат и резултати со сегашна референца, а, се чини, конфирмативноста на дејството е единствениот критериум при изборот на оваа парадигма пред онаа со *има* во презент.

Конструкцијата со *има* во перфект и *н/ӣ*-партицип не е прецизен показател на претходноста, туку ја потенцира самата состојба што изнесува резултат на планот на минатото. Иако се врзува со минат настан и со подоцнежна состојба што произлегла во минатото, во центарот на вниманието на оваа конструкција се наоѓа прекажувањето. Конструкциите со *имаше*, односно *имал* се разликуваат една од друга преку опозицијата потврденост – непотврденост.

Библиографија

- Велковска, С. (1998). *Изразување на резултативноста во македонскиот стандарден јазик*. Скопје: ИМЈ „Крсте Мисирков“. [Velkovska, S. (1998). *Izrazuvanje na rezultativnosta vo makedonskiot standarden jazik*. Skopje: IMJ “Krstе Misirkov“.]
- Видоески, Б. (1998). *Дијалектите на македонскиот јазик*, т. 1. Скопје: МАНУ. [Vidoeski, B. (1998). *Dijalektite na makedonskiot jazik*, t. 1. Skopje: MANU.]
- Видоески, Б. (2000). *Текстови од дијалектите на македонскиот јазик*. Скопје: ИМЈ „Крсте Мисирков“. [Vidoeski, B. (2000). *Tekstovi od dijalektite na makedonskiot jazik*. Skopje: IMJ “Krstе Misirkov“.]
- Гајдова, У. (2002). *Темпоралната карактеристика на финитните глаголски конструкции во југоисточните македонски говори*. Скопје: ИМЈ „Крсте Мисирков“. [Gajdova, U. (2002). *Temporalnata karakteristika na finitnite glagolski konstrukcii vo jugoistočnite makedonski govori*. Skopje: IMJ “Krstе Misirkov“.]
- Конески, Б. (1982). Јазични белешки за приказните од Солунско од збирката на Верковиќ. *Прилози МАНУ: Одделение за лингвистика и литературна наука*, VII (1), 21–35. [Koneski, B. (1982). Jazični beleški za prikaznite od Solunsko od zbirkata na Verkovič. *Prilozi MANU: Oddelenie za lingvistika i literaturna nauka*, VII (1), 21–35.]
- Конески, Б. (1999). *Грамајика на македонскиот литературен јазик*. Скопје: Култура. [Koneski, B. (1999). *Gramatika na makedonskiot literaturn jazik*. Skopje: Kultura.]
- Корубин, Б. (1985). Перфектот и конструкциите со сум и со има во врска со местото на клитиките. *II научна дискусија (Охрид, 19–21 август 1975)*, Семинар за македонски јазик, литература и култура, 95–99. [Korubin, B. (1985). Perfektot i konstrukciite so sum i so ima vo vrska so mestoto na klitikite. *II naučna diskusija (Ohrid, 19–21 avgust 1975)*, Seminar za makedonski jazik, literatura i kultura, 95–99.]
- Лаброска, В. (2002). Перфектот во кичевскиот и во битолскиот говор (форми и функции). *Славистички студии* 10, 219–228. [Labroska, V. (2002). Perfektot vo kičevskiot i vo bitolskiot govor (formi i funkcii). *Slavistički studii* 10, 219–228.]
- Лаброска, В. (2008). *Кичевскиот говор*. Скопје: ИМЈ „Крсте Мисирков“. [Labroska, V. (2008). *Kičevskiot govor*. Skopje: IMJ “Krstе Misirkov“.]
- Минова-Гуркова, Ј. (2007). *Грамајика на македонскиот стандарден јазик за странци*. Скопје. / Liljana Minova-Gjurkova, L. (2007). *Grammar of the Standard Macedonian Language for Foreign Speakers*. Skopje. [Minova-Gjurkova, L. (2007). *Gramatika na makedonskiot standarden jazik za stranci*. Skopje.]
- Петрова-Џамбазова, С. (уред.) (2007). *Така се зборува во Велес*. Штип: 2-ри Август С. [Petrova-Džambazova, S. (ured.) (2007). *Taka se zboruva vo Veles*. Štip: 2-ri Avgust S.]
- Тополинска, З. (1995). *Македонските дијалекти во Егејска Македонија*, кн. I, Синтакса I. Скопје: МАНУ. [Topolinjska, Z. (1995). *Makedonskite dijalekti vo Egejska Makedonija*, kn. I, Sintaksa I. Skopje: MANU.]

- Тополинска, З. (2007). *Полско-македонски: граматичка конфронтиација. Развивок на граматичките категории*. Скопје: МАНУ. [Topolinjska, Z. (2007). *Polsko-makedonski: gramatička konfrontacija. Razvitok na gramatičkite kategorii*. Skopje: MANU.]
- Фридман, В. А. (2009). *Дело на академик Виктор Фридман*. уред. В. Стојчевска-Антиќ, едисија Македонија во светската наука. Скопје: Абакус Комерц. [Fridman, V. A. (2009). *Deloto na akademik Viktor Fridman*. Ured. V. Stojchevska-Antik, edicija Makedonija vo svetskata nauka. Skopje: Abakus Komerc.]
- Markovikj, M., Topolińska, Z. (2016). An insight into the history of Balkan Slavic languages Macedonian perspective. *Linguistica Copernicana*, vol 13, 35-65. <http://dx.doi.org/10.12775/LinCop.2016.002>